

Den Bosch omsingeld

Vestingwerken als stadspark van de binnenstad

Vestingwerken zijn door de eeuwen heen telkens uitgebreid en verbeterd, opdat de vijand geen kansen zou krijgen. De huidige vestingwerken in Den Bosch stammen voor een groot deel uit de zestiende eeuw, de bastions uit de zeventiende eeuw. Voor bastion Baselaar kregen Buro Lubbers en architectenbureau Van Roosmalen van Gessel in 1999 de opdracht om mee te denken over de inpassing van een nieuwe ondergrondse parkeergarage onder en tegen de vestingwerken bij dit bastion.

Peter Lubbers heeft in 1993 Buro Lubbers opgericht. Hij heeft gestudeerd aan de Academie van Bouwkunst in Amsterdam, richting landschapsarchitectuur. In de loop der jaren is zijn bureau uitgegroeid tot een veelzijdig bedrijf met zo'n twintig medewerkers: landschapsarchitecten, architecten, stedenbouwkundigen, grafisch vormgevers en technisch medewerkers. Velen hebben Tuin- en landschapsinrichting gestudeerd aan Hogeschool Larenstein te Velp.

Gemeente Den Bosch vroeg bewust Buro Lubbers en Van Roosmalen samen voor de opdracht. Al eerder, voor het Rijksarchief in Maastricht, heeft het team laten zien dat oud en nieuw goed te combineren is. Na een eerste verkenning gaf Buro Lubbers aan dat je bastion Baselaar niet kunt zien als een op zichzelf staande opgave. De vestingwerken zijn een kralensnoer van plekken met een bijzondere betekenis. Nieuwe functies kunnen de historie benadrukken, de cultuur een impuls geven, de verblijfskwaliteit verhogen en het toerisme bevorderen. Lubbers adviseert de gemeente dan ook een totaalplan op te laten stellen voor de gehele vestingwerken, waarvan de parkeergarage een onderdeel is. Als eerste stap in het totaalplan bekijken Lubbers en Van Roosmalen van Gessel de vestingwerken vanuit verschillende profielen en vanuit het huidige en toekomstig gebruik. Dit samen geeft aan hoe het kralensnoer ingevuld kan worden met bestaande en nieuwe functies.

Meer dan stadspark

De vestingwerken worden steeds meer gezien als stadspark. Het is een boeiende zone omdat het de besloten stad aan de binnenzijde scheidt van het onbepaalde buitengebied aan de andere zijde. Verder geven de vestingwerken samenhang aan afzonderlijke bijzondere plekken die extra aandacht vragen. Wandelen langs de vestingwerken is hierdoor spannend en telkens anders.

Maar de vestingwerken zijn meer dan een stadspark. Ze hebben allerlei stedenbouwkundige, verkeerskundige, ecologische, historische en recreatieve functies. Al deze functies zijn belangrijk en moeten allemaal optimaal tot hun recht komen. Van Roosmalen van Gessel bekeek de vestingwerken voornamelijk vanuit bouwkundig historisch oogpunt en was verantwoordelijk voor het historisch onderzoek. Tevens bracht de archeoloog van de gemeente veel kennis in, die naar boven is gekomen tijdens de renovatie van de Binnen Dieze, een riviertje dat door de binnenstad van Den Bosch stroomt.

Het plan waar Lubbers en Van Roosmalen aan gewerkt hebben omvat twee grote

ontwerpvoorbeeld: de eigenlijke renovatie van de werken en de inpassing van de vestingwerken in het net van verkeersaders, parkeervoorzieningen en recreatieve routes. De parkeergarage bij bastion Baselaar is daarmee een deelvraag geworden van het tweede vraagstuk.

Inspiratie

Buro Lubbers heeft een duidelijke kijk op de omgang met cultuurhistorische objecten. Het laat zich bij een transformatie van een historisch object inspireren door het verleden. Het object wordt niet altijd hersteld, maar de historie moet inspireren tot nieuwe betekenissen. Zo wil het bureau nieuwe vitaliteit geven aan oude plekken. Voor de vestingwerken is bijvoorbeeld een voorstel gedaan voor een loopbrug aan de buitenzijde van de vestingwerken, op een plek

waar de vestingwerken en de omliggende paden en wegen weinig ruimte hebben. De loopbrug kan gezien worden als het balkon van de vestingwerken en is aangelegd om looproutes te continueren.

De vestingwerken zijn door de Bosschenaren herontdekt. Op een aantal plekken heeft de gemeente voet- en fietspaden aangelegd, waardoor bijzondere plekken nu al meer gebruikt worden en mensen nieuwe ontdekkingen kunnen doen. Ook de Bossche Broek, een weidegebied aan de zuidzijde van de binnenstad, beleven de inwoners door de nieuwe verbindingen tussen binnenstad, vestingwerken en weidegebied nu meer als park.

Parkeergarage

De parkeergarage – de aanleiding voor het hele plan – is nog niet gerealiseerd.

Een aantal andere deelvragen wel, waaronder de looproute aan de buitenzijde van de vestingwerken ter plaatse van de Hekellaan. Op het moment dat er concrete vragen komen met betrekking op de vestingwerken, dan gelden de twee rapporten die door Lubbers samengesteld zijn, als kader voor nieuwe ontwikkelingen. Daarnaast zijn met behulp van de rapporten subsidiegelden aangevraagd om ervoor te zorgen dat de vestingwerken ook in de toekomst hun waarde behouden.

Jiska Brouwer en Corinne Idink

